

Rigardus

De koning van lijn 25 Over provocatieve leerlingbegeleiding

'No guru, no method, no teacher
Just you and I and nature'
Van Morrison

Inhoud

(Bij gebruik van een beeldscherm: klik op de titels)

Inleiding	3
Wat is provocatieve begeleiding?	3
Een provocatieve aanpak	4
De dialoog	4
Wat gebeurt er?	4
Traditioneel naast Provocatief	4
De traditionele aanpak	4
De binnenkant en de buitenkant van begeleiders	5
Geloof in kracht van mensen	6
Geloof in de kracht van de leerling.	6
Geloof in eigen kracht	6
Provoceren op verschillende niveaus	6
Provocatieve contracten	7
Informele provocatieve contracten	7
Formele provocatieve contracten	7
Het omslagpunt	7
Ten slotte	7
Literatuur	7

Wester Hordijk 312
3079 DM Rotterdam

010 48 20 603
06 225 225 65

info@rigardus.nl
www.rigardus.nl

© Jan Ruigrok, Rotterdam 2010

Inleiding

Ilse is een stil en wat teruggetrokken meisje. Complimenten wijst zij stevast af.

Wanneer lerares techniek Joke haar complimenteert omdat zij ziet dat Ilse bij het maken van een werkstuk flinke vorderingen maakt, zucht Ilse ze dat het 'toch niks is, dat het helemaal niet lukt, en dat die anderen toch veel beter zijn'. Aanvankelijk probeert Joke Ilse ervan te overtuigen dat er wel degelijk vooruitgang waar te nemen is en dat zij helemaal niet minder is dan de anderen. Tevergeefs.

Wanneer Ilse haar eigen werk onverbiddeijk blijft afkeuren, gooit Joke het over een andere boeg:

"Goh, Ilse, dat lijkt me ook vervelend. Dat anderen van die prachtige dingen maken en dat jij in jouw ogen alleen waardeloze rommel aflevert. Gewoon werk dat eigenlijk beter in de prullenbak gegooid kan worden dan dat het in de vitrine bij al dat andere werk staat. Rotzooi, troep van de ergste soort. Volgens mij moet je er gewoon de brand erin steken. Een lekkere grote fik met daarvoor het bord 'Dit is Ilses troep'.
Te meer omdat Joke het laatste uitsprekt met een glimlach van oor tot oor, raakt Ilse in verwarring. Zij richt haar hoofd op, wordt een beetje rood, kijkt Joke aan en zegt: "Nou zo erg is het ook weer niet."
"Oh nee", zegt Joke," leg dat eens uit dan. En binnen de kortste keren overtuigt Ilse haar (en vooral zichzelf) van de kwaliteit van haar werk.

Joke voert mentorgesprekken met haar leerlingen. Met iedere leerling heeft ze een gesprek van zo'n twintig minuten waarin het reilen en zeilen aan de orde komt. Voor Harrold hoeft dat allemaal niet. Hij heeft al genoeg gezeur aan zijn hoofd. Zeker omdat hij er zo'n drie keer in de week wordt uitgestuurd. Om gezeur te ontlopen, stapt hij, vijf minuten na de afgesproken tijd, de kamer van Joke binnen. Joke die haar pappenheimer kent, besteedt zo goed als geen aandacht aan hem en gaat verder met Yahtzeeën, een spelletje met dobbelstenen. Na een minuutje ontspint zich de volgende dialoog:

Harrold: "Komt er nog wat van?"
Joke: "Waarvan?"
H: "Ik moest toch komen".
J.: "Je bent er toch".
H.: "En nu"
J.: "Wat nu?"
H.: "Ik moet toch met u praten..."
J.: "Wil je dat dan?"
H.: "Nee"
J.: "Dan zwijgen we toch. Vind ik ook prima. Thee?"
H.: "Hmm, grr"
J.: "Wat nou hmm, gr", wil je thee?"
H.: "Goed"

Nadat de twee bekertjes thee zijn ingeschonken vraagt Joke of Harrold kan Yahtzeeën. Kort na zijn bevestigende knik zitten de twee twintig minuten zwigend te dobbelen. Voor Harrold is er minstens één leraar op school die hij niet direct door de wc zou willen spoelen.

Twee voorbeelden van provocatieve leerlingbegeleiding, op een manier die veel begeleiders al jaren onbewust toepassen, maar die de laatste jaren een meer structurele vorm krijgt.

In dit artikel lees je wat provocatieve leerlingbegeleiding doet en wat je ermee wilt bereiken. We kijken wanneer je het volop kunt inzetten en wanneer je er voorzichtig mee bent. Tussendoor passeren een aantal provocatieve technieken de revue.

Provocatieve technieken en interventies kun je toepassen bij leerlingen, ouders en collega's. Je kunt ze toepassen in alledaagse situaties: voor de klas, tijdens tien-minutengesprekken, team- en personeelsbesprekingen of in de lerarenkamer. Ook in trainingen of in individuele begeleiding, kun je ermee aan de slag. Jouw lezer, zien we in dit artikel als leraar, mentor, begeleider. Mensen met wie je in de uitvoering van je begeleidende taak contact hebt, zijn leerlingen, collega's, ouders, conciërges en schoolleiders. We duiden deze groep regelmatig aan als 'de Ander'.

Wees gewaarschuwd: een artikel over provocatieve begeleiding, dat geen provocatieve elementen bevat, is ongeloofwaardig. De provocateur weet dat wie een ezel vooruit wil krijgen hem aan de staart moet trekken. Wanneer jij bereid bent je aan de staart te laten trekken, nodigen we je van harte uit voor een reis door de wondere wereld die provocatieve leerlingbegeleiding heet.

Wat is provocatieve begeleiding?

Frank Farrelly, de Amerikaanse 'godfather' van de provocatieve therapie merkte in de jaren zeventig dat hij zich regelmatig ergerde aan de mensen die hij begeleidde of bij wie hij slecht of met heel veel moeite minimaal resultaat boekte. Hij werkte in de Rogeriaanse traditie waarin empathie, aansluiten en erkenning kernwoorden zijn. Zijn ergernis gold nogal eens mensen die eindeloos bleven rondhangen in dezelfde verhalen, problemen en die na eindeloze therapieën weinig of geen stappen vooruit gezet hadden. De therapeutische sessies bestonden soms eerder uit het onderhouden van hun klachten dan het uit de weg ruimen ervan. Hij ergerde zich ook regelmatig aan zichzelf. Bijvoorbeeld wanneer hij zich vriendelijk, meelevend en empathisch opstelde tegenover cliënten die hij het liefst een schop onder hun achterste zou geven.

Stilaan merkte hij dat wanneer hij zijn ergernis inzette, niet meeding in het slachtoffergedrag of zich niet liet 'chanteren' door de zieligheid van de Ander er opmerkelijk snel verrassende resultaten werden geboekt. Het gaf hem ook toenemend plezier omdat hij het 'politiek correcte' voorbij was en veel meer bij zichzelf bleef. Hij ontwikkelde een provocatieve houding waarin hij steeds sneller tot verrassend goede resultaten kwam. Farrelly is meer een therapeut dan een schrijver en veel boeken heeft hij niet geschreven. Als je hem vraagt wat hij nu precies doet is hij geneigd zijn schouders op te halen: "Weet ik veel; ik doe ook maar wat".

In deze houding laat zich de provocatieve begeleider kennen: hij geeft geen antwoorden, maakt mensen nieuwsgierig. Hij heeft geen antwoorden omdat ieder antwoord dat je de ander geeft, hem de mogelijkheid ontnemt zelf met een antwoord te komen. De houding is er schijnbaar één van 'als jij het wilt weten dan moet je het uitzoeken, maar dan wel met de ondertoon 'ik heb er voldoende vertrouwen in dat je het kunt'. Ook zit er de impliciete boodschap achter 'jij bent goed zoals je bent, van mij hoeft je niet te veranderen. Als jij zo nodig verandering wilt, dan help ik je graag een stapje verder.'

De provocateur is de hofnar die mensen aan het denken zet, verwarring schept en dingen zegt die tot dan toe ongezegd bleven. Door zijn basishouding brengt de provocatieve begeleider mensen tot autonomie: ze moeten zelf hun beslissingen nemen en de veranderingen waar ze voor staan, zelf uitvoeren. Traditionele leerlingbegeleiders zijn harde werkers: ze willen leerlingen verder helpen, gelukkiger maken, betere resultaten laten halen en ga zo maar door. Vaak zijn

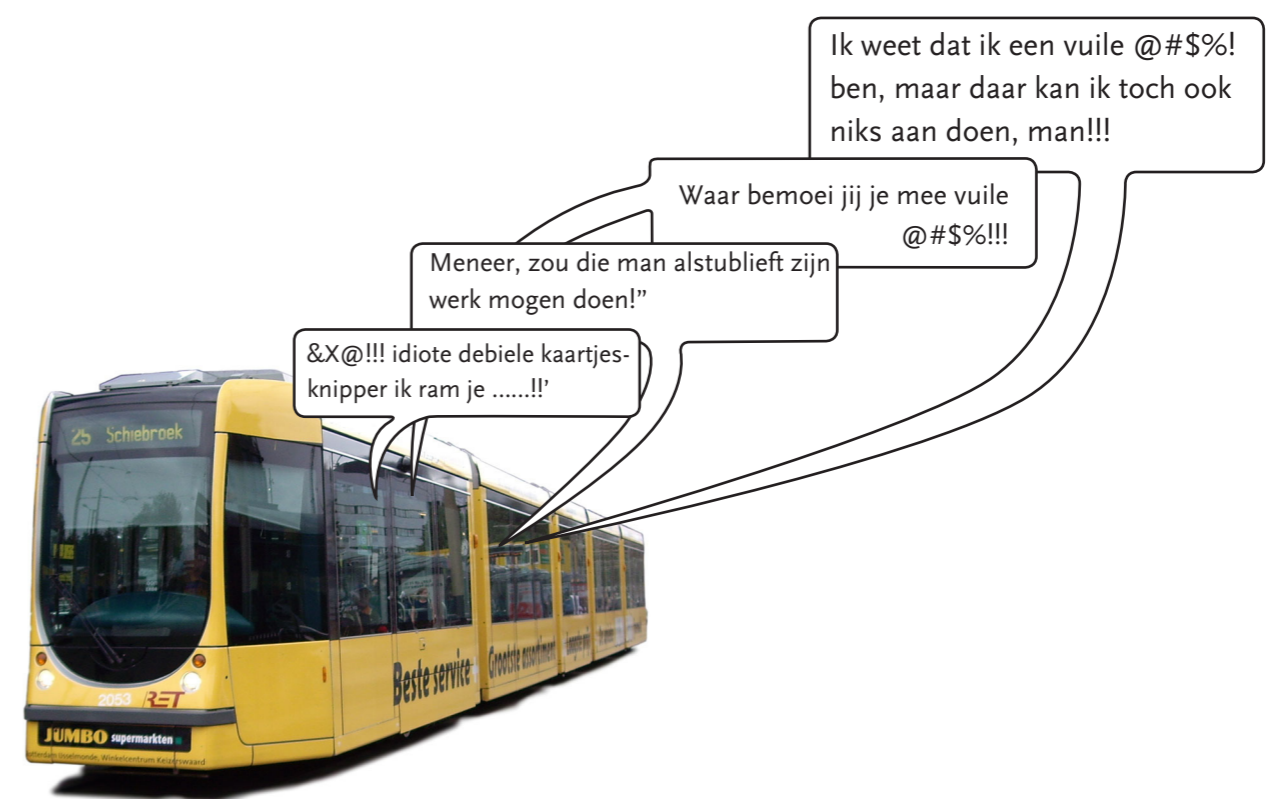
ze daarin niet te beroerd de last van anderen op hun schouders te nemen totdat ze eronder bezwijken. (Jij niet natuurlijk, maar je zal ze de kost moeten geven...)

Hoe mooi die doelstellingen ook zijn, er zitten valkuilen in zo diep als de Grand Canyon. Op de eerste plaats straalt de begeleider de boodschap uit dat de leerling beter kan worden dan hij is. Of wel: dat hij zoals hij nu is, niet helemaal oké is. Wanneer een leerling met een probleem bij zijn provocatieve begeleider komt, zal die de neiging hebben het te bagatelliseren. Het is aan de leerling de begeleider ervan te overtuigen dat zijn probleem groot genoeg is om serieus genomen te worden. Omdat de leerling kracht moet gebruiken om überhaupt begeleid te worden, is dat een eerste stap op weg naar groei.

De tweede valkuil is, dat als je niet uitkijkt je als begeleider de lol in je werk verliest. Het valt niet mee jaar in jaar uit al die problemen en narigheid, en laten we eerlijk zijn, ook al dat gezeur moeten aanhoren. En daarbij: wat dacht je van al je collega's en die team- en schoolleiders, die toch onontbeerlijk zijn om die leerlingen op te sturen in de vaart der volkeren. Met zulke mensen is het toch eigenlijk onmogelijk die leerlingen een beetje gelukkig te krijgen, en zeker de leerlingen die dat het hardst nodig hebben.

Mocht je hier de neiging krijgen het hier voor je collega's op te nemen, dan is dat het effect van de provocaties interventie 'het is erger dan je denkt'. Wanneer je de Ander vertelt dat het hopeloos is, is de kans groot dat die je duidelijk gaat maken dat het allemaal wel meevalt.

(Voor je het weet is er geen probleem meer...) Mocht je daarentegen het idee hebben hé hé eindelijk eens een schrijver die het helemaal door heeft, dan raad ik je aan als de wiedeweerga naar een andere baan uit te kijken want waarschijnlijk ziet 80% van je collega's je toch al als de looser van de school)

Met een tas vol proefwerken zit Luc in tramlijn 25. Voorin de tram klinkt aanzwellend rumoer. Een amokmaker staat opgewonden te schreeuwen tegen een controleur. Die blijft onverstoord kalm. Wanneer het geschreeuw onttaart in zware fysieke bedreigingen laat de controleur de tram stilzetten en waarschuwt hij de politie. Tijdens die wachttijd gaat de man steeds meer over de rooie. Op een training heeft Luc geleerd provocatief te spiegelen. Dat wil zeggen, je neemt gedrag, houding en stemvolume van de Ander over en doet er een flinke schep bovenop. Maar: in woorden blijf je uitermate beleefd en vriendelijk.

Luc staat op, haalt diep adem, neemt een Bokito-houding aan en brult kei-en keihard door de tram: "Meneer, zou die controleur alstublieft zijn werk van u mogen doen!!!!!"
'Waar bemoei jij je mee joh, vuile gore opge\$%#&te kl....k?' krijgt Luc teruggeschreeuwd.
Die doet er een schep bovenop en schreeuwt nog harder: "Ik weet dat ik een vuile gore opge\$%#&te kl....k ben, maar daar kan ik toch @\$%# helemaal niks aan doen, man!!!. Laat die man nou alstublieft zijn werk doen. Op deze manier worden we ALLEMAAL bang van u en dat is helemaal niet leuk. VOOR NIEMAND NIET!!!!!"
De amokmaker valt volkomen stil en verlaat de tram. Luc gaat zitten en stapt drie haltes de tram uit met een gevoel alsof hij in een western meedoet. In de daaropvolgende weken, voelt hij zich, wanneer hij met de tram reist, de koning van lijn 25.

Traditioneel naast Provocatief

Laten we eens in twee voorbeelden traditionele en provocatieve begeleiding naast elkaar zetten:

De traditionele aanpak

Leerling: Balen, ik ben er van de week drie keer door die waardeloze leraren hier eruit gelazerd.
De Traditionele Begeleider: Dat lijkt me vervelend voor je. Heb je een idee hoe dat komt?
L: Ze hebben de pik op mij; ze moeten altijd mij hebben.
TB: Heb je een idee wat je er zelf aan zou kunnen doen?
L: Weet ik veel?
TB: Wat heb jezelf al geprobeerd?
L: Wat heb ik al geprobeerd? Zij moeten veranderen..
TB: Ik kan me voorstellen dat je zo denkt, maar zou het ook niet zo kunnen zijn dat waar twee partijen ruzie hebben, ze beiden hun invloed kunnen gebruiken om weer door één deur te kunnen?
'Bla bla bla' denkt de leerling. Hij is het dode paard, waaraan de begeleider steeds harder gaat trekken. Je kunt je voorstellen hoe dit gesprek verder loopt. Een Provocatieve Begeleider pakt het anders aan. ▶

Een provocatieve aanpak

De dialoog

- L Balen, ik ben er van de week drie keer door waardeloze leraren hier eruit gelazerd.
- PB Prachtig man, ben je eindelijk bevrijd van die ellende. Lekker rondhangen in de kantine, beetje chillen met de meiden uit de 3e.
- L Zo haal ik wel nooit mijn diploma he'...
- PB Nou én? Zo'n popie jopie als jij komt overal wel terecht. Jij windt mensen om je vinger. Wist je hoeveel miljonnairs vroeger niet van school afgetrapt zijn? Vergeleken met hen ben je een watje.
- L Kunt u me niet helpen?
- PB 'Natuurlijk niet, als het er op aankomt houden die leraren elkaar allemaal elkaar de hand boven het hoofd. Ik ben net zo erg als de rest.'
- L Dus ik zal het zelf moeten oplossen?
- PB Weet ik veel, als jij het een probleem vindt wel, denk ik.
- L Ik zou eens met ze kunnen praten of me wat normaler gedragen.
- PB Ik weet niet of dat zin heeft, ik zou daar eens goed over nadenken. Wie weet, ga je het straks nog leuk vinden hier op school. En dat moeten we ook niet hebben want er moeten wel ettertjes overblijven om door mij begeleid te worden natuurlijk; anders sta ik straks weer alle uren voor de klas.

Wat gebeurt er?

- Leerling meldt klacht en presenteert de 'hete aardappel' die hij kwijt wil. Hij is slachtoffer zowel als Aanklager tegelijk. Op zoek dus naar een Redder.
- De begeleider stinkt er niet in. Hij ontkent dat er een probleem is, sterker nog: zelden zo'n prachtaardappel gezien, die moet je koesteren! Hij brengt de leerling in verwarring.
- De leerling zet zijn Slachtofferschap wat aan en geeft al voor een klein beetje aan waarom het om een reëel probleem is. Hij laat motivatie blijken en hij benoemt het probleem, niet de mentor.
- Hij prikkelt de leerling verder die zich ongemakkelijker gaat voelen en die zich afvraagt of hij wel wat aan deze begeleider heeft: die vindt het alleen maar mooi.
- 'Waar blijft die Redder nou?', denkt de leerling. Als je een hete aardappel presenteert, moet er wel iemand zijn die hem voor je oppakt: heb jij je handen vrij en kun je lekker achterover blijven hangen.
- De provocateur is wars van ieder Redderschap. Daarbij sluit hij aan bij vooroordelen die leerlingen vaak hebben, en waarvan ze niet verwachten dat docenten en begeleiders die uitspreken. De provocateur zegt wat velen denken maar voor zich houden. Hij mag zich graag kleiner maken dan hij is. De boodschap is 'van mij moet je het niet hebben, je zult het echt zelf moeten oplossen'.
- Bingo: hier valt geen kwartje, maar een twee-euro munt. De leerling realiseert zich dat als iemand iets moet doen, hij het zelf is.
- In plaats van hem te stimuleren frustreert hij de leerling en laat hij de aardappel helemaal op zijn bord uitdampen: van mij hoeft je niet te veranderen. Die aardappel wordt vanzelf wel koud.
- De leerling komt zelf met een probleemaanpak. Dit is een keuzemoment voor de begeleider. Hier kán hij overgaan tot traditionele begeleiding. Hij heeft dan in een paar minuten bereikt waar sommigen vier sessies overdoen en daar dan nog tevreden over zijn ook!
- Hier blijft de begeleider de leerling frustreren: Hij stuurt de leerling met meer vragen de deur uit dan waarmee hij binnenkwam. Da's een goed teken want iedere onrust is een aanzet tot verandering. Het gevolg kan zijn dat de leerling denkt 'ik zal er #\$\$%! voor zorgen dat het wel lukt, idioot!'
- Voor je het weet komt de leerling binnen met de boodschap: 'Ik ben bij leraren langs geweest, we hebben het uitgepraat en volgens mij vinden ze me een toffe peer.'
- Voor de begeleider betekent dit wel dat hij de opgestoken middelvinger van de Ander moet kunnen verduren. Voor je het weet zegt die: 'Aan jou heb ik dus echt drie keer niks gehad. Blijf jij maar lekker in je boom hangen, eikel!' Lees hierin trouwens ook de erkenning voor de leerling: 'ik heb ettertjes zoals jij nodig: jij deugt zoals je bent!'

De binnenkant en de buitenkant van begeleider

De provocatieve begeleider bereikt dat de Ander het werk opknapt en daartoe op een paradoxale manier wordt uitgedaagd. Hij gaat niet trekken aan een dood paard. In tegendeel, de provocateur rust lekker uit op de flanken ervan, doet zo te zien weinig meer dan zeggen 'dat kan jij toch niet...'. Hij lijkt er enkel voor eigen belang te zitten.

Oplettende lezertjes zien hier natuurlijk het verschil in tussen de binnenkant en de buitenkant van de begeleider. De buitenkant straalt inactiviteit, desinteresse en ongeïnteresseerdheid uit. Essentieel is daarbij wel dat het gaat om desinteresse in het probleem niet in de leerling.

De binnenkant van de mentor is die van een warm, geïnteresseerd mens, dat van zijn leerling houdt en van hun geniet. Omdat deze warme binnenkant, onontkoombaar zijn weg naar buiten vindt, komt deze binnen bij de leerling en maak je met hem contact. De les die hierin schuilt is ook dat je moet oppassen bij het provoceren van geen Anderen die je niet mag, of waar je eigenlijk bang voor bent. Voor je het weet verval je tot cynisme of raak je in een strijd verweekt. Wil je provoceren: verander Anderen in jouw gedachten eerst in mooie, leuke mensen!

Geloof in kracht van mensen

Wie effectief probeert beschikt, naast humor, over twee basisuitgangspunten: geloof in de kracht van zichzelf en in die van de leerling.

Geloof in de kracht van de leerling.

De provocateur werkt vanuit de wetenschap dat de Ander wel tegen een stootje kan en alleen al daarin zit een enorme erkenning voor de leerling. Wie de Ander ziet als een kwetsbaar, teer poppetje dat met fluwelen handschoenen moet worden aangepakt, loopt het risico dat de ander dat nog gaat geloven ook. Wie tere poppetjes wat steviger aanpakt, loopt de kans dat het tere poppetje boos wordt en wie weet verandert in een BITCH, Bird In Total Control of Herself, een mooie stap op weg naar persoonlijke groei.

Uiteraard verschilt de 'stootbestendigheid' van leerling tot leerling. Wanneer je echt bang bent dat het fout kan gaan, probeer je dus niet. Zich ontwikkelende provocateurs merken in de praktijk dat het met de stootbestendigheid van leerlingen vaak vele malen beter is gesteld dan ze aanvankelijk dachten.

Geloof in de kracht van leerlingen en jongeren betekent

ook het aanspreken ervan en hen daarmee in hun kracht zetten. Trainingen rouw- en verliesbegeleiders, kennen een module provocatieve begeleiding waarin mensen leren hoe humor vaak lang vergeten krachten aanspreekt.

Geloof in eigen kracht

Naast geloof in de kracht van de leerling moet de provocateur voldoende in zichzelf geloven. We zeiden het al: omdat hij de Ander regelmatig ontevreden de deur uit laat gaan, moet hij tegen zijn opgestoken middelvinger kunnen: 'Aan jou heb ik helemaal niks gehad, ik heb het allemaal zelf opgelost.' Waarmee de triomf van wat bereikt is volledig bij de Ander ligt en niet bij hem!

Daarnaast doet de provocateur in zijn rol als hofnar maffe dingen, en is de kans dat er over hem gepraat wordt, in lerarenkamer en aan de ouderlijke dis, nogal groot. Schaamte en angst kunnen een begeleider ervan weerhouden provocatieve registers open te trekken. De ware provocateur is schaamtevrij: hij doet wat er in hem opkomt, zonder angst over de mening van andere daarover. Waarbij wel geldt dat schaamtevrij iets anders is dan schaamteloos. Wie schaamteloos is, trekt zich totaal niets aan van anderen, en volgt puur zijn eigen behoeften, verlangens en lusten, zonder daarbij te denken aan eventuele schade die hij daarmee aanricht.

Provoceren op verschillende niveaus

Provoceren doe je op verschillende momenten en op verschillende niveaus. Omdat mensen pas bereid zijn hun vervelende gedrag te veranderen wanneer zij zich er ongemakkelijk bij voelen kun je op ieder moment provoceren.

Vooraf bij nieuwe docenten mag Chantal de grenzen graag aftasten. In de tweede les bij Rob, haar nieuwe wiskunde-docent, roept ze tijdens de les keihard door de klas: "Ben ik verdorie ongesteld geworden, net nu ik morgen jarig ben", vervolgens kijkt ze Rob aan met haar durf-daar-maar-eens-wat-van-te-zeggen-blik. Rob loopt naar het raam, opent het en schreeuwt over het schoolplein naar een groepje jongens dat staat te chillen: "Hé mannen, hebben jullie het al gehoord van Chantal...?", en na een voor Chantal eindeloze pauze: "Ze is morgen jarig!" Rob sluit het raam en gaat verder met de les. Aan het eind nodigt hij Chantal uit morgen te trakteren.

Rob laat Chantal zich knap ongemakkelijk laat voelen, maar direct daarna geeft hij haar een gewaardeerde positie in de klas. Hierin zit erkenning voor Chantal: zij daagt Rob uit tot een gevecht om te kijken wie de sterkste is. Rob gaat het gevecht aan zonder daarin Chantal af te maken of voor schut te zetten. Hij laat zien dat hij uiteindelijk de sterkste is, maar ook dat hij Chantal er graag als gewaardeerd groepslid bij wil hebben. Docenten die humor gebruiken om leerling door middel van cynisme voor de groep af te branden, provoceren niet. Zij zijn mensen die vanuit angst of onzekerheid foute dingen doen.

Om te provoceren is een minimaal snufje Liefde nodig. Het mag altijd meer. Provoceren op alledaags niveau zagen we in het voorbeeld aan het begin waarin Ilse steeds complimenten afwees. Haar lerares maakte contact met haar door haar gedrag provocerend te spiegelen. Een traditionele begeleider die een leerling tegenover zich krijgt die een chaos van zijn leven maakt, gaat met de leerling aan het werk om er orde in aan te brengen. De provocateur blaast de chaos net zolang op totdat de leerling niet anders kan dan er orde in aan te brengen.

Provocatieve contracten

Om een beetje orde aan te brengen in de ongebreidelde chaos en wanorde die provocatieve begeleiding te weeg kan brengen, kun je werken met 'provocatieve contracten', afspraken waarmee de begeleider toestemming vraagt aan de Ander om te provoceren. Deze kunnen lopen van informeel tot formeel.

Informele provocatieve contracten

Maria: 'Ik zeg altijd tegen mijn leerlingen dat ik van grapjes houdt en soms ook een beetje mensen in de maling neem. Dat doe ik om lol in mijn werk te houden en omdat ik het ook leuk vind als mensen mij een beetje in de maling nemen. Ik heb nog nooit een leerling gehad die daar nee zegen zei; sterker nog, ze ervaren het eerder als een opluchting. Wel zeg ik er altijd bij, dat wanneer je mensen in de maling neemt, je soms een beetje over een grens gaat, zonder dat je het zelf weet. Je kent de gevoeligheden van de ander ten slotte niet. Ik vraag leerlingen dan om, wanneer het gebeurt, dat te zeggen. Dat doe ik tenslotte ook als ik in de maling word genomen.'

Formele provocatieve contracten

Wil begeleidt de faalangstige Judith. De resultaten zijn niet om over naar huis te schrijven. In het derde gesprek zegt Wil: "Judith, ik wil een gedurende 10 minuten op een andere manier met je praten. Ik ga je een beetje plagen en lekker onverwachte dingen doen. Aan jou geef ik een balletje en als je me zat ben, gooi je dat naar mijn hoofd. Is dat oké? Een beetje aarzelend met een ingehouden glimlach zegt Judith 'ja'. Vervolgens begint Wil een provocatief gesprek waarin hij Judith uitdaagt tot een niet eerder vertoonde assertiviteit. Judith geniet van de energie die dat oproept en gaat rechter de deur uit dan ze binnenkwam. Hierbij twee voorbeelden van provocatieve contracten tussen begeleider en leerling die ervoor zorgen dat beide zich goed voelen en ook beide de verantwoordelijk nemen voor de manier waarop ze met elkaar omgaan. Door zo'n contract met een leerling af te sluiten, geef je hem invloed en daarmee groeit zijn autonomie.

Het omslagpunt

Je provoceert wanneer je bij de Ander gedrag waarneemt waarmee hij zichzelf of anderen schade berokkent. Je kunt de techniek gebruiken om contact te maken. Weerstand is een manier waarmee mensen zeggen dat ze willen dat je hen anders benadert. Provocatie kan zo'n andere benadering zijn. Soms spelen Anderen spelletjes met hun begeleider. Het spelletje 'ik ben zo zielig en door niemand te helpen 'of het spelletje 'Ik ga jou laten zien waarom heel de wereld en jij in het bijzonder niet deugt '. De provocateur gaat op liefdevolle manier mee in het spelletje van de Ander. Door het gedrag van de Ander te provoceren, bereikt hij dat die zich ongemakkelijk gaat voelen en zijn gedrag verandert. Dat kun je waarnemen in een zinnetje als 'Ja maar, ik wil wel dat je me serieus neemt'. Dit is het verzoek van de ander om uit het spel te stappen en werkelijk open en eerlijk contact met elkaar aan te gaan. Het zijn momenten waarop de begeleider de overstap kan maken van provocatieve naar traditionele begeleiding. Wanneer mensen echt met elkaar contact hebben mag er plezier gemaakt worden en gelachen worden; de noodzaak van provocatie als bewuste interventie is er niet. Sterker: die staat dan werkelijk contact in de weg.

Ten slotte

In dit artikel maakte je kennis met provocatieve begeleiding. We onderzochten mogelijkheden, leerden technieken en stonden stil bij voorwaarden en beperkingen. De provocatieve techniek is er één die bij je moet passen. De praktijk leert dat veel begeleiders meer provocatieve in hun genen hebben dan zij vermoedden. 'Dat doe ik thuis met mijn kinderen al jaren', zeggen ze soms. Het geeft ontspanning, plezier, en ook snellere resultaten. En verdieping wanneer ze in hun werk de vertrouwde provocatietechniek van thuis toepassen. De uitnodiging aan jou is, om er op je werk mee aan de slag te gaan, successen te boeken en je werk leuker te maken.

*Jan Ruigrok,
coach en senioradviseur bij onderwijsadviesbureau
Rigardus*

Straffen of herstellen?

Jan Ruigrok, 30 november 2010
j.ruigrok@herstelrecht.nl

Groen gedrag: iedereen wordt er beter, sterker, gelukkiger van. Alleen maar winnaars, groei!

Rood gedrag: altijd iemand die verliest.

Jan Ruigrok
www.herstelrechtinhetonderwijs.nl

1 op de 5 bejaarden in tehuisen gepest

BUNNIK - Het Nationaal Ouderenfonds wil heel snel een pestprotocol waarmee verzorgingshuizen het pesten onder ouderen de kop in kunnen drukken.

Jan Ruigrok
www.herstelrechtinhetonderwijs.nl

Ten eerste

Pesterijen en wangedrag op militaire opleidingen

van onze verslaggever Noël van Gemmel

AMSTERDAM Cadetten en adelborsten op de militaire officiersopleidingen maken zich schuldig aan structureel wangedrag. De vele tradities en inwijdingsrituelen, het internaatstelsel, en het gebrek aan begeleiding door leidinggevenden, vormen een voedingsbodem voor ongewenst seksueel gedrag, pesten en discriminatie.

De adelborsten op het Koninklijk Instituut Marine (KIM) gedragen zich het slechtst, stellen de onderzoekers. 58 procent zegt te maken te hebben gehad met ongewenst (seksueel) gedrag of pesterijen. Van hen zegt 13 procent hiervan last te hebben gehad.

De adelborsten op het Koninklijk Instituut Marine (KIM) gedragen zich het slechtst, stellen de onderzoekers. 58 procent zegt te maken te hebben gehad met ongewenst gedrag, waaronder seksuele toedelingen op de kamer en het tonen van pornofoto's. Een slappende adelborst werd in 2007 gewaflfeld door medeleerlingen en hield daar psychische slachten aan over. Op het KIM geldt pesten als een vorm van natuurlijke selectie.

Defensie kondigt enkele actieprogramma's aan. Zo gaan de functies voor instructeurs omhoog en leer...

Allochtonen en vrouwen blijken kwetsbaar

vaak voor het eerst uit huis zijn, samen hun opleiding en vrije tijd doorbrengen, en groepjes gaan vormen. Minderheden zoals vrouwen en allochtonen blijken dan kwetsbaar voor pesterijen. De slagers zijn vaak charismatische, Jan Ruigrok medeleer...

Jan Ruigrok
www.herstelrechtinhetonderwijs.nl

Eén slag gewaflfeld door medeleerlingen en hield daar psychische slachten aan over. Op het KIM geldt pesten als een vorm van natuurlijke selectie.

Jan Ruigrok
www.herstelrechtinhetonderwijs.nl

Wat zou u denken, voelen, willen en/of doen?

Jan Ruigrok
www.herstelrechtinhetonderwijs.nl

Restorative Justice: a brief history

Jij hebt mij dit aangedaan, boef

Als je een misdad deed, overtreed je een koninklijk besluit en heb je een conflict met de koning die jou zal straffen.

Jan Ruigrok
www.herstelrechtinhetonderwijs.nl

EXPERTISECENTRUM VOOR HERSTELRECHT IN HET ONDERWIJS

En daarbij kunnen we jou ook moeilijk missen!

Wie de fout in gaat, benadeelt het dorp en moet aan haar verantwoording afleggen om bescherming te blijven houden.

Jan Ruigrok
www.herstelrechtinhetonderwijs.nl

EXPERTISECENTRUM VOOR HERSTELRECHT IN HET ONDERWIJS

Als het er op aankomt kan ik je missen als kiespijn.

Jij hebt betekenis!

Jan Ruigrok
www.herstelrechtinhetonderwijs.nl

EXPERTISECENTRUM VOOR HERSTELRECHT IN HET ONDERWIJS

Als je pest, beschadig je de hele school. Je kunt er weer helemaal bij horen, maar daar moet je wel wat voor doen! Dat recht heb je.

Jan Ruigrok
www.herstelrechtinhetonderwijs.nl

EXPERTISECENTRUM VOOR HERSTELRECHT IN HET ONDERWIJS

Betekenis hebben en erbij horen is een van de grootste menselijke behoeftes.

Pesten is een **rode manier** om betekenis te krijgen (of om niet buiten de groep te vallen en zo betekenis te blijven houden).

Als mensen op een **groene manier** ervaren dat ze betekenis hebben, vervalt de 'noodzaak' om te pesten.

Jan Ruigrok
www.herstelrechtinhetonderwijs.nl

EXPERTISECENTRUM VOOR HERSTELRECHT IN HET ONDERWIJS

... gaat de bak in of wordt geschorst. (krijgt straf)

...heeft het recht een dweil te pakken en de boel op te ruimen. (mag herstellen)

Jan Ruigrok
www.herstelrechtinhetonderwijs.nl

Wie heeft welke regel overtreden?

Hoe gaan we hem straffen?

Jan Ruigrok
www.herstelrechtinhetonderwijs.nl

Advocaat van de pester:

En die van de middengroep:

Jan Ruigrok
www.herstelrechtinhetonderwijs.nl

Beperkingen van de juridische aanpak

Verliezers en kortetermijnwinnaars

De leerling en het systeem staan tegenover elkaar

Opblazen en verkleinen

Geen dialoog tussen betrokkenen

Pijn, verdriet, boosheid blijft en is de kern voor een nieuw conflict

Jan Ruigrok
www.herstelrechtinhetonderwijs.nl

Maar wel eerste klas volksvermaak voor wie er buiten staan.

Jan Ruigrok
www.herstelrechtinhetonderwijs.nl

Wat is er gebeurd? Wie hebben er schade ondervonden?

Jan Ruigrok
www.herstelrechtinhetonderwijs.nl

Wat moet er gebeuren om de schade herstellen?

Jan Ruigrok
www.herstelrechtinhetonderwijs.nl

Max Deroto

echo

Jan Ruigrok
www.herstelrechtinhetonderwijs.nl

EXPERTISECENTRUM VOOR HERSTELRECHT IN HET ONDERWIJS

Vier poten onder de stoel van de dorpsoudste die met zijn handen mensen het zelf te laten

Je behartigt ieders belangen.

echo

Jan Ruigrok
www.herstelrechtinhetonderwijs.nl

EXPERTISECENTRUM VOOR HERSTELRECHT IN HET ONDERWIJS

Wij werken samen en als het kan mogen jullie kiezen.

Jan Ruigrok
www.herstelrechtinhetonderwijs.nl

Max Deroto

Een veilige omgeving om je hoofd te stoten....

Jan Ruigrok
www.herstelrechtinhetonderwijs.nl

www.herstelrechtinhetonderwijs.nl

j.ruigrok@herstelrechtinhetonderwijs.nl

echo

EXPERTISECENTRUM VOOR HERSTELRECHT IN HET ONDERWIJS